

KODEKS DOBRYCH PRAKTYK PROMOTORA I OPIEKUNA NAUKOWEGO

Niniejszy dokument przedstawia zbiór podstawowych zasad i norm postępowania oraz dobrych praktyk w sprawowaniu opieki naukowej i formowaniu postaw i umiejętności młodych adeptów nauki.

Jasno sformułowane zasady postępowania mogą ograniczać występowanie nagannych praktyk. Sam brak nagannych praktyk nie gwarantuje jednak, że podejmowane działania będą właściwe. Dotyczy to również działań opiekunów naukowych, w tym promotorów.

Doktoraty są kluczowym elementem demografii nauki — w ten sposób „przychodzą na świat” nowi badacze. Głównym zadaniem promotorów jest wprowadzenie doktorantów do społeczności uczonych. Proces doktoryzowania jest w gruncie rzeczy procesem inicjacyjnym, w trakcie którego adepci mają przyswoić sobie wiedzę, umiejętności, nawyki i postawy, które pozwolą im w przyszłości aktywnie uczestniczyć w rozwoju naukowo-technicznym. Nie wystarcza, aby doktorat dokumentował wysoki poziom umiejętności w dobrze określonej dziedzinie wiedzy — powinien również potwierdzać istotny wysiłek innowacyjny. Należy unikać tematów czysto przyczynkarskich, które choć pogłębiają wiedzę, to jej nie poszerzają. Doktorat powinien być realną próbą zmierzenia się z otwartym problemem. Nastawienie takie niesie w sobie ryzyko porażki. Jednak drogi do istotnych sukcesów innowacyjnych prowadziły zwykle przez serie porażek, a istotne sukcesy innowacyjne są tym właśnie, czego oczekują społeczeństwa. Aby uniknąć trywializacji doktoratów społeczność akademicka powinna doceniać kompetentne niepowodzenia w realizacji ambitnych celów.

Nie wszyscy nowo wypromowani doktorzy zasila szereg korporacji naukowej, znaczna ich część znajdzie swoje miejsce w szeroko rozumianym sektorze badań. Wszyscy jednak powinni wnieść z sobą w życie nie tylko wysokie kompetencje profesjonalne, ale też cechy osobowości, które umożliwią kreatywne definiowanie i rozwiązywanie problemów. Cechy te obejmują sceptycyzm wobec utartych poglądów i obiektywizm wyrażający się szacunkiem dla faktów, samodzielność wzbogaconą o umiejętność współpracy, odpowiedzialność w działaniu i niezależność w myśleniu, odwagę w podejmowaniu ryzyka i w akceptowaniu porażek. Rolą promotora i opiekuna naukowego, jako mistrza, jest kształtowanie tych i jeszcze innych cech zasadniczych dla przyszłych badaczy — tak słowem, jak i przykładem. Potrzebne jest budowanie asymetrycznej, a zarazem wzajemnie lojalnej relacji mistrz-uczeń, sprzyjającej przekazywaniu doświadczeń na drodze uczenia się przez działanie. Promotor powinien też wspomagać zawodową i towarzyską integrację doktoranta z własnym środowiskiem naukowym,

wprowadzając go w sieci powiązań, w których powstaje kapitał społeczny. Aby to osiągnąć w bilansie czasu promotora musi być miejsce na zindywidualizowaną opiekę nad doktorantem.

W relacji mistrz-uczeń czynnikiem kluczowym jest zaufanie. Nie będzie zaufania w układach, w których doktorantów wykorzystuje się głównie do wspierania kariery promotora, jak i takich, w których praca nad doktoratem nie jest podstawowym zajęciem doktoranta, a „robienie doktoratu” jest jedynie pretekstem do atrakcyjnego spędzenia kilku lat. Na takie postawy społeczność akademicka powinna reagować dezaprobatą, a gdy to nie wystarcza – potępieniem, a nawet wykluczeniem.

W relacjach promotor/opiekun naukowy – doktorant winny być zachowane następujące praktyki:

1. Współpraca promotora/opiekuna naukowego z doktorantem powinna opierać się na wzajemnym zaufaniu i szacunku.
2. Komunikacja między promotorem/opiekunem naukowym i doktorantem powinna być przyjazna, ale równocześnie powinna być zachowana granica wyraźnie rozdzielająca pozycję samodzielnego pracownika naukowego i młodego adepta nauki.
3. Doktorant terminuje u swego promotora/opiekuna naukowego, współuczestnicząc w jego działalności naukowej i dydaktycznej. Udział promotora i doktoranta we wspólnym dorobku powinien być jednoznacznie deklarowany. To kwestia przyzwoitości doktoranta i honoru promotora.
4. Promotor/opiekun naukowy kształtuje i kontroluje kompetencje dydaktyczne doktoranta, wywierając wpływ na dobór prowadzonych zajęć, przekazywanych treści oraz sposób oceniania wiedzy i umiejętności studentów.
5. Tematyka rozprawy doktorskiej proponowana doktorantowi powinna być jasno określona, zgodna z kompetencjami, wiedzą i doświadczeniem opiekuna naukowego. W ramach tej tematyki – przed wszczęciem przewodu doktorskiego, doktorant we współpracy z opiekunem naukowym wyszukuje i formułuje problem naukowy oraz proponuje metodologię jego rozwiązania. Zakres pracy badawczej ustala wstępnie opiekun naukowy, w sposób współmierny do poziomu rozpraw doktorskich a nie np. prac dyplomowych magisterskich, czy przeciwnie – osiągnięć wymaganych w postępowaniach habilitacyjnych.
6. W trakcie realizacji pracy doktorskiej, po dyskusji i w uzgodnieniu z promotorem doktorant ma prawo i obowiązek wnoszenia własnych koncepcji rozwiązań, może korygować wstępne tezy rozprawy i jej zakres.
7. Poszczególne etapy realizacji rozprawy doktorskiej powinny być ujęte w harmonogramie umożliwiającym terminowe ukończenie rozprawy. Należy pamiętać, że ustalenie i przestrzeganie harmonogramu prac badawczych działa mobilizująco zarówno na doktoranta jak i promotora.

8. Promotor/opiekun naukowy powinien aktywnie uczestniczyć w ustalaniu indywidualnego ramowego programu studiów doktoranta – uczestnika studiów doktoranckich, w szczególności w wyborze kursów wspomagających realizację planowanych badań i uzupełniających luki w wiedzy doktoranta.
9. Promotor/opiekun naukowy ma prawo stawiać doktorantowi wysokie wymagania, stymulując w ten sposób jego rozwój naukowy. Ale równocześnie powinien zapewnić doktorantowi możliwość częstych konsultacji, dostęp do aparatury i narzędzi badawczych, w tym oprogramowania niezbędnego do badań, możliwość wyjazdów naukowych na konferencje i staże.
10. Doktorant powinien mieć nakreśloną realną perspektywę ukończenia rozprawy doktorskiej w wyznaczonym terminie.
11. Do obowiązków promotora należy zapewnienie doktorantowi możliwości aktywnego uczestnictwa w seminariach i konferencjach naukowych bliskich tematyce rozprawy doktorskiej.
12. Promotor przy aktywnym wsparciu wydziałowej komisji ds. studiów doktoranckich jest zobowiązany do okresowego sprawdzania zaangażowania i postępów doktoranta w przygotowaniu rozprawy doktorskiej i realnych ocen stanu jej zaawansowania, które wpływają na ogólną ocenę doktoranta, jeśli jest on uczestnikiem studiów doktoranckich, przy zachowaniu obiektywności i bezstronności.
13. Promotor/opiekun naukowy powinien rozumieć i akceptować swoją odpowiedzialność za wszelkie działania doktoranta związane z afiliacją w Politechnice Wrocławskiej, w tym między innymi za:
 - publikacje naukowe, popularno-naukowe i na prawach rękopisu (raporty),
 - wystąpienia konferencyjne i inne wystąpienia na forum publicznym,
 - wnioski o staże, granty, stypendia, nagrody, itp.,
 - sprawozdania i rozliczenia finansowe.
14. Promotorzy powinni angażować się w działania (np. opieka nad olimpijczykami, kołami naukowymi, itp.) zmierzające do pozyskania możliwie wcześnie wartościowych kandydatów na studia doktoranckie i aplikowania o dostępne formy wsparcia, np. Diamentowe Granty.
15. Promotor/opiekun naukowy, mimo swojego doświadczenia, umiejętności i dobrej woli w opiece nad doktorantem może spotkać się z sytuacjami prowadzącymi do niepożądanych rezultatów. W takich sytuacjach, jeśli nie doszło do poważnego zaniedbania obowiązków przez doktoranta, powinien służyć radą w poszukiwaniu środków zaradczych, a pozytywne zachowanie i działania doktoranta powinny być zauważone i wspierane.

W szczególnie trudnych przypadkach zarówno promotor jak i doktorant mogą poszukiwać pomocy i wsparcia u kierownika studiów doktoranckich lub mediatora wewnętrznego.

16. Promotor/opiekun naukowy powinien wspólnie z doktorantem przeprowadzić analizę przyczyn zaistniałej sytuacji niepożądaney, wyciągnąć wnioski i podjąć działania zapobiegawcze. Powinien pamiętać, że jest nie tylko przewodnikiem doktoranta w obszarze nauki, ale też wychowawcą, który przykładem własnych działań przekazuje doktorantowi wzorzec sylwetki pracownika naukowego.
17. Promotor/opiekun naukowy nie powinien angażować doktoranta w swoją prywatną działalność zawodową (inżynierską), szczególnie w prywatną działalność gospodarczą, jeśli taką prowadzi, aby nie tworzyć niepożądaney podległości służbowej i finansowej.
18. W przypadku, gdy doktorant w określonym trybie wystąpi z dowolnych przyczyn z wnioskiem o zmianę promotora/opiekuna naukowego, promotor/opiekun naukowy powinien taki wniosek zaakceptować.
19. Początkujący w swej roli promotor/opiekun naukowy powinien korzystać z umiejętności promotorów bardziej doświadczonych w opiece nad doktorantami, oraz doskonalić swoje kompetencje korzystając z dostępnych materiałów* i szkoleń.

Powyższy zbiór zasad i zaleceń nie jest zbiorem zamkniętym. Prymat, w oczywisty sposób mają ogólne zasady etyczne, które powinny rozstrzygać w przypadkach wątpliwości.

Niniejszy Kodeks wraz z Kodeksem Etyki Pracowników Politechniki Wrocławskiej oraz Kodeksem Etyki Doktoranta powinien stanowić podstawę przemyśleń i działań owocujących podnoszeniem standardów etycznych przestrzeganych w naszej Uczelni.

Wagę poruszanych zagadnień potwierdza załączona bibliografia.

* materiały omawiające bardziej szczegółowo zasady etycznego prowadzenia badań naukowych i zalecane praktyki dotyczące roli promotora:

<http://www.allea.org/allea-publishes-revised-edition-european-code-conduct-research-integrity/>

http://instytucja.pan.pl/images/2016/komisja_etyki/Kodeks_etyki_pracownika_naukowego_-_wydanie_II_-_2016_r.pdf

E-książka dostępna w bibliotece PWr „A Handbook for Doctoral Supervisors”. S. Taylor

<http://www.znak.com.pl/kartoteka,ksiazka,97693,Jak-byc-uczonym>

<http://www.uni-frankfurt.de/52338471/Promotionshandbuch2012-Supervisors.pdf>

<http://www.uni->

osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/4_forschung/4.3_nachwuchsfoerderung/zepros/Promotionshandbuch_-_English_Doctoral_Candidates.pdf

http://www.uniwind.org/fileadmin/user_upload/Publikationen/UniWiND_Bd4_Englisch_web.pdf